

ΘΕΜΑ 1: Συζήτηση για τις αξίες

Βοηθήματα διδασκαλίας και μάθησης

Κικέρων (106-43 π.Χ.)

Και για τον Κικέρωνα, ο άνθρωπος είναι από τη φύση του ένα πλάσμα που χρειάζεται την κοινωνία και αυτός φαίνεται να είναι ο κύριος λόγος για την δημιουργία του κράτους. (Τ 1/5) Για τον λόγο αυτό, για τον Κικέρωνα το κράτος είναι μία ομάδα ανθρώπων που αναγνωρίζουν κοινά δικαιώματα και αντλούν από αυτά κοινά οφέλη. Παρόλ'αυτά, ο Κικέρων δεν σκέφτεται τόσο τα δικαιώματα που προκύπτουν σε διάφορες περιπτώσεις μέσω της νομοθεσίας του κράτους (γνωστά ως θετικοί νόμοι), αλλά ότι για εκείνον το κράτος είναι μία κοινωνία που βασίζεται στις αρχές και κατά πρώτο στους νόμους που τις διέπουν. (Τ 1/6)

Φυσικοί νόμοι

Εδώ, ο Κικέρων παίρνει μία ιδέα από τους Στοϊκούς – μία ομάδα ελληνιστικών φιλοσόφων – που είχαν πεί ότι όλοι οι λεγόμενοι θετικοί νόμοι που καθορίζονται από κράτη και κυβερνήσεις, επικυρώνονται από τους αιώνιους άγραφους φυσικούς νόμους, οι οποίοι δεν είναι τίποτα άλλο από την αιτία. Οι φυσικοί νόμοι είναι για τους Στοϊκούς θεϊκοί νόμοι που έχουν τη δύναμη να καθορίζουν τί είναι σωστό και τί λάθος.

Ο Αριστοτέλης, στα τελευταία του συγγράμματα ξεχώρισε αυτή τη θεϊκή εγγύηση της εγκυρότητας των φυσικών νόμων από τα δικαιώματα που προκύπτουν από αυτούς. Αλλά για τους πρώτους πατέρες της εκκλησίας, σε έναν ανθίζοντα Χριστιανισμό αυτές οι ιδέες του Κικέρωνα ήταν πολύ σημαντικές μέχρι και μετά τον Μεσαίωνα. (Τ 1/7)

Αν κάποιος παραμερίσει την μερικά συνόμυμη χρήση των εννοιών της αιτίας του Κικέρωνα, της φύσης, του νόμου και της δικαιοσύνης, τότε η παρακάτω σημασία μπορεί να εκφραστεί στην σημερινή γλώσσα.

Οι φυσικοί νόμοι βασίζονται στην έννοια της καθολικής αιτίας – για τους Χριστιανούς, στην μετέπειτα δημιουργία του Θεού. Καθώς όλοι εμείς, ως ανθρώπινα όντα έχουμε ευθύνη για αυτό, συνεπάγεται ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, έχουμε όλοι τα ίδια δικαιώματα και θα έπρεπε να είμαστε φιλόανθρωποι, να κάνουμε το καλό και να δείχνουμε συμπόνοια. (Τ 1/8)

Ο Κικέρων ασχολείται επίσης με την ποιότητα συγκεκριμένων (θετικών) νόμων, καθώς αν δεν λάμβαναν υπ'όψιν τους καθολικούς φυσικούς νόμους, τις αρετές και τη σχέση τους με τους θεούς, αλλά ακολουθούσαν μόνο την αρχή της καθαρής χρησιμότητας, δεν θα υπήρχε καθόλου δικαιοσύνη. (Τ 1/9)

Και για τον Κικέρωνα, το κράτος έχει τους εξής δύο σκοπούς:

- Να παρέχει νόμους και δικαιοσύνη στους πολίτες του
- Να υπερασπίζεται τους εξωτερικούς του εχθρούς και
- Να ενισχύει το καλό όλων

Σήμερα, θα λέγαμε ότι ασχολούμαστε με τις παρακάτω αξίες:

- Τα συνταγματικά κράτη
- Την εξωτερική ασφάλεια
- Την ευημερία

Όσο καλά όμως μπορεί να είναι αυτά στη θεωρία, στην καθημερινότητα προκύπτει το ερώτημα – όπως και με τον Αριστοτέλη – που καθορίζει το περιεχόμενο των αρχών, ποιός καθορίζει σε κάθε περίπτωση τί είναι σωστό και τί λάθος;

Οι αρετές των προγόνων μας

Παράλληλα με τις βάσεις των φυσικών νόμων, η Ρωμαϊκή Δημοκρατία είχε ένα είδος αστεριού καθοδήγησης στην ιστορία της, το "mos maiorum" (στα παραδοσιακά ήθη των προγόνων). Αυτό, εκφραζόταν κατά καιρούς στη σύναξη των γερόντων, στη Γερουσία.

Ο Κικέρων γνώριζε όλες τις θεωρητικές ιδέες που είχε ο Αριστοτέλης και άλλοι Έλληνες φιλόσοφοι, αναφορικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των διαφόρων τύπων κυβέρνησης και συντάγματος και έτσι είδε στον συνδυασμό διαφόρων τύπων την εγγύηση για τη διατήρηση του κράτους (κοινωνία). (Τ 1/10)

Καθώς ο Κικέρων έζησε στην τελική φάση της Ρωμαϊκής δημοκρατίας, ήταν γι' αυτόν φυσικό να βλέπει το στοιχείο της μοναρχίας στην υπατία, το αριστοκρατικό στοιχείο στη γερουσία και το δημοκρατικό στοιχείο στο λαό. Κάποιες από αυτές τις ιδέες, τις βρίσκουμε αργότερα στον 18^ο αιώνα στην Θεωρία του Μοντεσκιέ για τη Διάκριση των Εξουσιών και ο Ρουσσό επαινεί τον τρόπο με τον οποίο οι Ρωμαίοι περνούσαν δημοκρατικές αποφάσεις στη λαϊκή σύναξη.

Πολιτική συμμετοχή

Παρ' όλο που οι εκπρόσωποι των μεσαίων και των χαμηλών κοινωνικών τάξεων συμμετείχαν στις εκλογές στη Ρώμη και οι υψηλοί αξιωματούχοι του κράτους εκλέγονταν στο αξίωμά τους, ο Κικέρων δεν προτείνει διαδικασία ή θεσμό όπου θα μπορούσε ο λαός με τα δικαιώματα του πολίτη να συμμετέχει στην κυβέρνηση εντός και εκτός της Ιταλίας.

Αυτό το άλυτο πρόβλημα της συμμετοχής, οδήγησε μετά τον θάνατο του Κικέρωνα (43 π.Χ.) στην απόλυτη εξουσία των Ρωμαίων αυτοκρατόρων, οι οποίοι μαζί με τους αξιωματούχους και τους στρατιώτες τους, διοικούσαν την τεράστια αυτοκρατορία γύρω από την Μεσόγειο. Ο Κικέρων είχε φοβηθεί τα χειρότερα και είχε προειδοποιήσει. (Τ 1/11)

Σήμερα, η Ε.Ε συγκρίνεται στις γεωγραφικές της διαστάσεις και τον μεγάλο αριθμό ανθρώπων με τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και ακόμα και σήμερα επιδιώκουμε την κατάλληλη συμμετοχή όλων των Ευρωπαίων πολιτών.

Περίληψη

- Όπως και ο Αριστοτέλης, ο Κικέρων βάζει το καλό όλων πάνω από το ατομικό συμφέρον
- Υπάρχει ένας καθολικός φυσικός νόμος που τελικά έχει θεϊκή προέλευση. Αυτό θα έπρεπε να είναι η αρχή της σταδιακής κατάργησης της ανισότητας μεταξύ των ανθρώπων που ο Αριστοτέλης θα δεχόταν ως φυσιολογική, π.χ. σε σχέση με τους δούλους και τις γυναίκες.
- Ο Κικέρων δεν ήταν σε θέση να σταματήσει την παρακμή των Ρωμαϊκών αρετών (αξιών).
- Συγκεκριμένα, το πρόβλημα της πολιτικής συμμετοχής σε πολλά κράτη παρέμεινε άλυτο.